

Ernest Petrič: Foreign Policy From Conception to Diplomatic Practice

Martinus Nijhoff Publishers, Leiden-Boston, 2013., 300 str.

Knjiga prof. dr. Ernesta Petriča, diplomata, ustavnog suca i stručnjaka za međunarodno pravo, djelo je koje sustavno razmatra teoriju i praksu vanjske politike. U nje-mu autor definira teoriju vanjske politike obrazlažući je u kontekstu međunarodnog okruženja te procesa donošenja odluka uz pomoć prakse koju je stekao u svojoj dugogodišnjoj diplomatskoj karijeri kao veleposlanik Republike Slovenije i radom u više međunarodnih organizacija.

Knjiga je podijeljena u pet poglavlja. U prvom poglavlju, posvećenom teoriji vanjske politike, dane su osnovne definicije i pojmovi vanjske politike brojnih autora. Autor zaključuje da je svima zajedničko to što pokušavaju definirati kompleksan fenomen u vrlo kratkoj formi, što može dovesti do pojednostavljenja pojma vanjske politike umjesto do njegova objašnjenja u punoj složenosti. Nadalje, većina autora, istražujući pojam, započinje s pojednostavljenom i sažetom definicijom te nastavlja s analizom odvojenih dijelova ove kompleksne aktivnosti države i njezinih tijela. Iz mnogobrojnih definicija vanjske politike moguće je pobrojiti osnovne komponente, zaključiti da pojam „vanjska politika“ zapravo označava aktivnost države i aktivnosti njezinih dužnosnika u poduzimanju i provedbi vanjskopolitičkih odluka te da „vanjska politika bilo koje države ovisi o njezinom geopolitičkom položaju, njezinoj moći, njezinoj unutarnjoj organizaciji i stabilnosti, o javnom mišljenju, o pritiscima skupina i njihovih interesa te isto tako ovisi o njezinoj unutarnjoj političkoj situaciji“. Autor primjećuje da raste interes za znanstveno proučavanje vanjske politike te, iako je ona sastavni dio međunarodnih odnosa, istovremeno je i specifičan fenomen koji zahtijeva poseban pristup. Postoje uvjerenja da je vanjsku politiku potrebno razmatrati odvojeno od međunarodnih odnosa, ali na način da se isto tako percipiraju i teorije međunarodnih odnosa kako bi se bolje istaknule i naglasile specifičnosti vanjske politike. Odvojeno razmatranje ili posebne studije vanjske politike pridonose boljem razumijevanju globalnih pitanja u međunarodnim odnosima, a isto tako imaju i određene prednosti, poglavito zato što istovremeno uzimaju u obzir teorije međunarodnih odnosa, međunarodnoga prava i moderne povijesti te povijesti diplomacije.

Osnovna poruka koju autor odašilje jest da u vanjskoj politici (kao uostalom i na drugim područjima) događaji nisu kaotični ni slučajni, već postoje teorijske osnove i znanja. Razumijevanje teorijske osnove od neprocjenjivog je značaja u vanjskopoličkoj praksi. Bez teorijskog znanja razumijevanje aktualne vanjske politike ograničeno je i često pogrešno – „vanjska politika koja je samo rezultat improvizacija ili trenutačne inspiracije, pod pritiscima javnog mišljenja, političkih i drugih lobija, trenutačnih političkih odnosa u državi ili čak osobnih preferencija lidera često je osuđena na neuspjeh“. Pri razmatranju vanjske politike potrebno je uzeti u obzir proces donošenja odluka, posebno zato što vanjska politika podrazumijeva donošenje takvih odluka koje su određene brojnim čimbenicima i interesima, a koje imaju dalekosežne posljedice. Širok je spektar onih koji utječu na oblikovanje vanjskopoličkih odluka, a ravnoteža političkih snaga unutar zemlje jedan je od najvažnijih čimbenika. Održavanje ravnoteže snaga ima stratešku važnost za vanjsku politiku svake države, a posebno velikih sila. Vanjskopolička strategija – ciljevi i aktivnosti srednjih ili malih država, čiji je utjecaj u međunarodnim odnosima ograničen, moraju biti prilagođeni na dugi rok kako bi njihovi nacionalni interesi, posebno sigurnost i prosperitet, bili zaštićeni.

U drugom poglavlju knjige autor se bavi razmatranjem međunarodnog okruženja i vanjske politike. Prvi odjeljak drugog poglavlja knjige definira modernu međunarodnu zajednicu i navodi da se pridjev „moderna“ koristi za razdoblja nakon 1945. godine i nakon 1990. godine, pri čemu su tri aspekta temeljna: pravna i institucionalna struktura, aktualni procesi i odnosi među državama, uključujući ravnotežu snaga. Pravna i institucionalna struktura moderne međunarodne zajednice, utemeljena nakon 1945. godine Ujedinjenim narodima i drugim međunarodnim organizacijama i institucijama te međunarodnim pravom, nije se bitno mijenjala do 1990. godine. Temeljne promjene u međunarodnoj zajednici nastupile su nakon raspada bipolarnog sustava. Ukratko obrazlažući osnovne probleme koji su se pojavili u međunarodnoj zajednici, autor navodi kako se sve to odražava na vanjsku politiku malih država i kako je nužno da one razumiju postojeće inicijative i procese te ih inkorporiraju u vlastite poglede i interese. Naglašava da male države moraju osvijestiti kako će koristiti svoju vanjsku politiku kako bi na najbolji način iskoristile nove mogućnosti, izbjegavajući opasnosti i rizike, ili pak pridonijele rješavanju pitanja zajedničkih čitavom čovječanstvu.

Nadalje, autor objašnjava koje su promjene nastale u ravnoteži snaga nakon raspada bipolarnog sustava pa do uspostave novog međunarodnog poretka, ulogu SAD-a, položaj EU-a kao dijela moderne međunarodne zajednice te uspostavu novih središta moći. U odjeljku koji se bavi odnosima između svjetskih sila u narednom razdoblju razmatra odnos Rusije i Zapada te naglašava činjenicu da Rusija ponovno postaje jedan od najvažnijih međunarodnih aktera, stječe status velike sile i postaje jednim od središta multipolarne međunarodne zajednice u nastajanju. Kina postaje ekonomska, politička i vojna sila te ujedno dugoročna prijetnja američkoj prevlasti. Europska Unija bila je na

dobrom putu da postane jednim od središta svjetske moći, no događaji posljednjih godina usporili su je u tome. Partnerstvo EU-SAD razvija se jačanjem ekonomskih veza i suradnjom na drugim područjima. S obzirom na aktivnosti i određene interese, dugoročno gledano Europska Unija nije samo partner SAD-a, već na neki način i suparnik. Usprkos tomu, strateški, politički i sigurnosni interesi, zajedničke vrijednosti, tradicija i uspješna euroatlantska suradnja stvorili su čvrstu bazu za dugoročno partnerstvo. Povišena suradnja na sjevernoatlantskom području ostat će i dalje osnova budućeg razvoja u svijetu i temelj sigurnosti, političkih i ekonomskih interesa zapadnog svijeta. Prema mišljenju autora, zajedništvo SAD-a i EU-a nastavit će igrati jednu od najznačajnijih uloga u životu međunarodne zajednice još desetljećima.

Na početku trećeg poglavlja, koje je čitavo posvećeno procesu donošenja odluka u vanjskoj politici, autor daje opće informacije o tom procesu, navodeći teorije i autore koji se time bave. Donošenje odluka u vanjskoj politici vrlo je složeno, obuhvaća više razina – to je dinamičan proces koji se neprekidno odvija, a zahtijeva i poštivanje određenih normi u kojima moraju biti izrečene odluke. Utjecaji u tom procesu dolaze i iz vanjskog međunarodnog okruženja i iz unutarnjeg okruženja, odnosno države same. Kako kaže autor, osnovna maksima u procesu donošenja vanjskopolitičkih odluka dobar je (pravi) omjer u odnosu između ciljeva i sredstava. Postavljanje ciljeva vanjske politike, mogućnost njihovog ostvarivanja u aktualnoj međunarodnoj situaciji i situaciji unutar države, jednako kao i procjenjivanje raspoloživih i pogodnih resursa, bit je procesa donošenja vanjskopolitičkih odluka. Isto tako, bitna je i uloga javnog mišljenja, a najvažnije je za donositelje odluka pronaći optimalnu ravnotežu – voditi računa o javnom mišljenju, ali ne ovisiti o njemu. Uz uvažavanje javnog mišljenja, odlučuje se u skladu s profesionalnim principima. Prihvaćanje kompromisa nužno je u postizanju dugoročnih ciljeva iako se ponekad kratkoročno može činiti da kompromis nije moguć. Kompromis može imati i taktičko značenje kako bi se smanjile tenzije između suprotstavljenih strana. Odabir ciljeva vanjske politike važno je pitanje za svaku državu. Osim općih ciljeva, gdje svaka država nastoji očuvati ili unaprijediti svoju poziciju u međunarodnim odnosima, postoje i posebni ciljevi svake države koje ona nastoji ostvariti putem različitih aktivnosti. Dugoročni ciljevi države obično su i strateški, od posebne su važnosti u smislu očuvanja temeljnih vrijednosti i interesa, dok se taktičkim ciljevima i odlukama smatraju oni koji se odnose na kraće vremensko razdoblje i od manje su važnosti. U vanjskoj politici često je teško razlikovati strateške i taktičke odluke jer ponekad u opsežnom procesu donošenja odluka mnoge taktičke odluke u konačnici vode do ostvarenja strateških ciljeva. Postizanje strateških vanjskopolitičkih ciljeva zahtijeva postizanje konsenzusa unutar svake države oko strateških ciljeva i aktivnosti te taktika koje je u tu svrhu potrebno provoditi.

Među najvažnije teme vanjskopolitičkih analiza i teorija međunarodnih odnosa svakako ulaze nacionalni interesi, koji su zapravo središnji interesi svake države. Daka-

ko da postoji mnogo definicija nacionalnih interesa, pa je autor ovdje iznio samo one najznačajnije. U današnjem globaliziranom svijetu povezanom globalnim tržištem, u kojem funkcioniraju odredbe međunarodnog prava, manje se pozornosti posvećuje klasičnoj koncepciji nacionalnih interesa. Autor ističe da se nacionalni interesi sagledavaju u kontekstu rješavanja suvremenih problema s kojima je suočena cjelokupna međunarodna zajednica, kao što su klimatske promjene i terorizam, siromaštvo i ograničeni prirodni resursi, poštivanje ljudskih prava, te da jedino uspješna suradnja čitave međunarodne zajednice može osigurati sigurnost i prosperitet svake pojedine zemlje. Prema riječima autora, nacionalni interes u modernom svijetu zapravo je izgubio svoju „nacionalnu“ komponentu koja je tradicionalno povezana s „moći“ te je poprimio međunarodnu dimenziju. U današnje vrijeme najvažniji je aspekt nacionalnih interesa svih zemalja biti dijelom procesa međunarodnog razvoja i integriranja, imati utjecaj na međunarodne probleme koji izravno ili neizravno utječu na sigurnost i prosperitet svake zemlje. Ovaj zaključak autor potkrepljuje razmatrajući dva primjera međunarodne suradnje – EU i NATO. Integracija vlastitih dugoročnih interesa sa zajedničkim stajalištima EU-a i NATO-a podrazumijeva i inkorporaciju nacionalnih interesa zemalja članica, kojima su na taj način dugoročno osigurani prosperitet i sigurnost.

Obrazlažući odnos između unutarnje i vanjske politike, autor je iznio neke osnovne zaključke koji su utemeljeni na teorijskim razmatranjima i praćenju vanjskopolitičke prakse. Interakcija između unutarnje i vanjske politike kontinuirani je dvosmjerni proces obostranog utjecaja. Vanjskopolitička orijentacija često je proizvod određenih unutarnjopolitičkih interesa koje zastupaju politički, ekonomski i drugi akteri te interesne skupine, uključujući medije. Usprkos svim razlikama, unutarnja i vanjska politika podređene su istim ciljevima koji su povezani i međuovisni. Moglo bi se reći da su to dvije strane državne politike, no ipak vanjska politika, s obzirom na njezine posebne značajke, ima određeni stupanj autonomije. Povezanost unutarnje i vanjske politike ne znači ujedno da ih nije potrebno izučavati svaku posebno, osobito zbog specifičnosti vanjske politike, okruženja u kojem se odvija, njezinih značajki, metoda koje koristi, a s metodološke točke gledišta, vanjsku politiku potrebno je izučavati kao poseban fenomen. U posljednjem odjeljku trećeg poglavlja autor se bavi obrazlaganjem pojma diplomacija. Navodeći osnovne definicije samog pojma, njegovu povezanost s vanjskom politikom, povijesni razvoj te glavne značajke djelatnosti, autor u kratkom crtama naglašava ono najvažnije u teorijskom smislu, ali isto tako daje praktične savjete o postupanju diplomata. Zaključuje da je diplomacija još uvijek najznačajnije vanjskopolitičko tijelo države – „diplomacija je jedino državno tijelo koje isključivo, neprekidno, sustavno i profesionalno djeluje u vanjskim poslovima zemlje i slijedi njezinu vanjsku politiku“.

Četvrto poglavlje knjige posvećeno je sredstvima vanjske politike koja su sustavno razrađena u dvanaest potpoglavlja. Tako su u prvom potpoglavlju definirana sredstva vanjske politike koja su podijeljena na izravna i neizravna. Svaka država slobodno

odabire sredstva svoje vanjske politike, a odabir mjera za postizanje vanjskopolitičkih ciljeva izraz je nacionalnog suvereniteta. No često je odabir vanjskopolitičkih mjera ograničen unutarnjom političkom situacijom u zemlji koja može spriječiti ili potkopati korištenje mnogih vanjskopolitičkih mjera, što autor potkrepljuje konkretnim primjerima. Isto tako korištenje vanjskopolitičkih sredstava uređeno je međunarodnim pravom. Ono što je najvažnije jest to da pri odabiru i upotrebi vanjskopolitičkih sredstava država mora uzimati u obzir ograničenja, posebno ona koja se odnose na javno mišljenje i međunarodno pravo, a kako bi izbjegla poteškoće i ostvarila svoje vanjskopolitičke ciljeve. Zajedničko obilježje „neizravnih sredstava“ vanjske politike njihov je neizravan i dugoročan učinak. Ona uključuju različite mogućnosti koje se koriste, a proizlaze uglavnom iz međunarodnog položaja države na koji se ona oslanja. Neizravna sredstva vanjske politike čine dugoročne značajke države kao što su članstvo u međunarodnim organizacijama, međunarodni pravni status i kredibilitet te dobri odnosi s drugim državama. Uz jasna objašnjenja potkrijepljena primjerima neizravnih sredstava vanjske politike, autor na kraju odjeljka zaključuje da su zajedničke značajke neizravnih sredstava vanjske politike njihov neizravan učinak na vanjsku politiku države i njezin međunarodni položaj. One istovremeno daju mogućnosti ili nameću ograničenja vanjskoj politici, pa ne smiju biti zanemarene i potrebno ih je uvažavati pri postizanju vanjskopolitičkih ciljeva jer državi daju snagu, otvaraju mogućnosti djelovanja, jačaju poziciju, odnosno služe interesima države. Izravna sredstva vanjske politike ona su koja se koriste za postizanje posebnih vanjskopolitičkih ciljeva, bilo kratkoročnih ili dugoročnih. Osim osnovne podjele na „sredstva prisile“ i „sredstva uvjeravanja“, autor navodi i mnoge druge podjele brojnih teoretičara vanjske politike, a osnovno razlikovanje ima metodološko značenje. Prisila i uvjeravanje međusobno su isprepleteni u istim sredstvima, a isto tako njihova upotreba često ovisi o konkretnoj situaciji u kojoj se koriste. Pri spomenu sredstava prisile prvo na što se pomisli jest upotreba vojne sile, posebno u odnosima između dvije države, gdje označava namjeru jedne države da prisili drugu da prihvati ili odbaci određene ciljeve. Primjena sile kao sredstva vanjske politike uvijek ima određene zajedničke karakteristike. Najistaknutija je ona koja podrazumijeva dramatične posljedice u odnosima između dvije zemlje, koje prelaze okvire bilateralnih odnosa i prenose se na regiju ili čitav svijet te mogu poslužiti kao okidač procesa s dalekosežnim posljedicama. Autor ovdje na primjerima pokazuje kako se primjenjivala sila u vanjskopolitičkim odnosima u 20. stoljeću te iznosi posljedice koje su time nastale. Nadalje obrazlaže kako primjenu sile tumači međunarodno pravo i u kojim je slučajevima u suvremenim međunarodnim odnosima primjena sile dopuštena i opravdana te kojim je mehanizmima njezina upotreba uređena. Prisutna je i primjena vojne sile u određenim slučajevima poput incidenata na granicama, vojnih intervencija s ograničenim ciljevima ili pak tajnih vojnih akcija, a tim aktivnostima zajedničko je to što su kratkoročne i osmišljene za postizanje vanjskopolitičkih ciljeva. Korištenje bilo kojeg

sredstva vanjske politike koje uključuje upotrebu vojne sile ne mora uvijek biti protivno međunarodnom pravu, ali je uvijek rizično za državu i ima upitne rezultate. Sredstva vanjske politike uključuju i „represalije“ i „retorzije“ u okviru međunarodnog prava, a koriste se kao protumjere kojima se nastoji prisiliti državu koja se služi primjenom sile da to prestane činiti. Osobit aspekt upotrebe vojnih snaga u međunarodnim odnosima jesu mirovne operacije, operacije pod okriljem UN-a, regionalnih organizacija ili u posebnim slučajevima pojedinačnih zemalja koje nastoje sačuvati mir na kriznim područjima. Gotovo u svim slučajevima upotreba vojne sile sredstvo je za kojim se poseže nakon neostvarenih napora u postizanju specifičnih ciljeva.

Iako gospodarstvo samo po sebi nije sredstvo vanjske politike, ono može imati i to obilježje u slučajevima kada se želi unaprijediti gospodarska suradnja, kako autor kaže, u smislu „nagrade“ ili „prepreke“, kad se ta suradnja želi ograničiti nizom u tu svrhu osmišljenih mjera. Navedeno je svakako potrebno razmatrati u okviru međunarodnog prava, pa se države mogu koristiti gospodarstvom kao sredstvom vanjske politike sve dok poštuju bilateralne i multilateralne pravne obveze. Autor zaključuje da je upotreba gospodarstva kao sredstva vanjske politike opravdana, posebno kako bi se promicala gospodarska suradnja važna za jačanje gospodarskih odnosa, te da je poželjno da bude implementirana na uzdržan i selektivan način i, kad je god to moguće, u multilateralnom kontekstu.

Promidžba kao sredstvo vanjske politike posebno je dobila na značenju u drugoj polovini 20. stoljeća, u vrijeme ograničene komunikacije među narodima različitih zemalja, kad je tijekom informacija bio minimalan, osobito između dva suprotstavljena bloka. Navodeći osnovne definicije promidžbe poznatih autora i potkrepljujući ih primjerima, autor ističe da su promidžbene aktivnosti često prvenstveno usmjerene na domaću javnost s namjerom da generiraju potporu državi u provođenju vanjske politike. Jednom oblikovano javno mišljenje u komunikaciji je s međunarodnom publikom, što je i konačna „adresa“ promidžbe. Javno mišljenje može osigurati podršku, ali isto tako može predstavljati ozbiljnu prepreku vanjskoj politici. Pri oblikovanju promidžbe i promidžbenih aktivnosti potrebno je pomno razmotriti kome su poruke namijenjene jer su važni dugoročni učinci. Javna diplomacija ima iste ciljeve kao i promidžba i promidžbene aktivnosti, a glavna razlika leži u činjenici da javnu diplomaciju provode ili u njoj značajnu ulogu igraju diplomati. Primjena međunarodnog prava kao sredstva vanjske politike ima veliku važnost, posebno za male države koje nemaju moć, već međunarodno pravo koriste za postizanje svojih ciljeva. Upravo je međunarodno pravo to koje im osigurava snažne argumente u raspravama i pregovorima te istovremeno omogućuje dobivanje odgovarajućih odgovora, dok i velike i moćne države snažne vojne, ekonomske i financijske moći naglašavaju ulogu međunarodnog prava u svojoj vanjskoj politici. Jedno je od sredstava vanjske politike i mirno rješavanje sporova, koje čini doktrinu međunarodnog prava, uključujući aktivnosti postojećih međunarodnih

sudova ili *ad hoc* arbitraža, mirenje i posredovanje, istražna povjerenstva, rješavanje sporova u okviru međunarodnih organizacija te izravne pregovore između sukobljenih država. Autor navodi i primjerima potkrepljuje rad postojećih međunarodnih sudova i međunarodnih organizacija koje su uključene u procese mirnih rješavanja sporova u proteklom desetljeću te posebno napominje odnos između Slovenije i Hrvatske. Značajna je uloga međunarodnih organizacija čiji je doprinos pozitivan u rješavanju sukoba zbog toga što one otvaraju put neformalnim aktivnostima unutar njih samih te često nalaze rješenje spora.

Razgovori i pregovori temeljne su diplomatske aktivnosti i sigurno najviše korišteno sredstvo vanjske politike, a najvažniji razlog tome leži u nespornoj činjenici što ne nose značajniji rizik. Čak ni neuspješni pregovori ili razgovori nemaju posljedica, osobito ne onakvih kao što ih imaju sredstva prisile, a dijalog i pregovori mogu se nastavljati i dalje. Pregovaračke vještine diplomata ili drugih pregovarača od iznimnog su značenja, što posebno vrijedi za male države jer riječi predstavnika velikih sila uvijek imaju težinu, čak i ako im je argumentacija slaba s obzirom na to da iza njih stoji sila, dok diplomati malih država ovise o svojim sposobnostima, znanju i iskustvu, što ih čini poštovanim i zanimljivim govornicima i uspješnim pregovaračima. Autor dalje u tekstu objašnjava načine diplomatskoga komuniciranja i poželjnog ponašanja aktera koji su u to uključeni. Poseban pododjeljak posvećen je pregovaranju kao sredstvu vanjske politike, mnogo važnijem od razgovora, u kojem se autor bavi detaljnim objašnjavanjem onoga što pregovaranje jest te smatra da mu neke države ne pridaju dovoljno pozornosti. Naglašava da se u modernim međunarodnim odnosima, posebice nakon završetka Hladnog rata, više ne može govoriti o različitim regionalnim tipovima diplomacije koji se ogledaju u različitim pristupima pregovaranju. Jedina je bitna razlika između uspješnog i neuspješnog pregovaranja razlika u vještim ili nevještim pregovaračima. Naravno da se ponekad ne mogu zanemariti problemi u pregovaračkom postupku koji proizlaze iz kulturnih razlika i razlika u temeljnim vrijednostima, no podrazumijeva se da su one uzete u obzir, a bit je svih pregovora argumentirana konfrontacija.

Jedno je od sredstava vanjske politike opoziv i prekid diplomatskih odnosa. Države obično koriste pojam „pozvan na konzultacije“ za svog veleposlanika ili šefa misije, ponekad i bez ikakvog obrazloženja. To je mjera kojom država izražava svoje nezadovoljstvo razvojem obostranih odnosa ili određenih aktivnosti, a kad se odnosi poboljšaju, veleposlanik se vraća svome poslu. Postoje još neki slučajevi kad se opoziva veleposlanika, ali oni ne moraju biti povezani s vanjskom politikom, već s aktivnostima samog veleposlanika. Ukoliko dođe do upotrebe toga sredstva vanjske politike, pa čak i da prekid diplomatskih odnosa traje duže vrijeme, to ujedno ne znači i prekid svih odnosa između dvije zemlje, već se susreti i kontakti odvijaju neformalno na sastancima međunarodnih organizacija, konferencijama i slično. Ponekad treća zemlja može štiti interese ili biti posrednik između suprotstavljenih strana. Obostrani posjeti i osobni

kontakti na visokoj razini sredstvo su vanjske politike koje se ne smije zanemariti, pa autor nabraja neke od najznačajnijih posjeta i rezultate koji su nakon njih uslijedili. Susreti na najvišoj razini pružaju mogućnost izravnih razgovora onih koji zapravo odlučuju o najvažnijim pitanjima u vanjskoj politici, a njihove teme uglavnom su vezane za najznačajnije teme u bilateralnim odnosima i za regionalne probleme, a jednako tako i za globalna pitanja. Priprema takvih posjeta u sadržajnom, kao i logističkom smislu, ujedno je jedan od najvažnijih zadataka diplomacije. U posljednje vrijeme sve značajniji postaju posjeti parlamentaraca jer je njihovo uključivanje u međunarodne teme i odnose važan čimbenik suvremenih međunarodnih odnosa i vanjske politike s obzirom na to da oni odlučuju o vanjskopolitičkoj orijentaciji u parlamentu. Istovremeno i izravni kontakti između parlamentaraca mogu imati pozitivan utjecaj na odnose između zemalja.

Peto poglavlje knjige posebno je zanimljivo zbog toga što autor govori o temi koja nije tako često zastupljena u literaturi kad je riječ o vanjskoj politici, a to su značajke vanjske politike malih i novostvorenih država. Teorije međunarodnih odnosa ili vanjske politike utemeljile su opće i specifične razlike vanjske politike između država koje se razlikuju u smislu moći, veličine ili važnosti. Prije analize toga fenomena autor daje jasnu definiciju vanjske politike „kao aktivnosti države i njezinih tijela putem kojih zemlja u odnosima s drugim akterima (uglavnom državama) traži ostvarenje svojih vrijednosti i posebnih ciljeva u međunarodnom okruženju sredstvima i metodama kojima raspolaže“ te definiciju „malih država“ koja ne zahtijeva samo odabir određenih kvantitativnih kriterija poput veličine teritorija, populacije ili BDP-a. Navodi konkretne primjere koji proturječe navedenim kriterijima – poput Izraela koji je snažna regionalna sila i Švicarske koja ima veliku gospodarsku snagu i politički utjecaj – te identificira tipične male zemlje u Europi. Autor nadalje obrazlaže probleme koji su karakteristični za male države u procesu kreiranja vanjske politike, zatim funkcioniranje diplomatskih predstavništava te ostalih državnih tijela i institucija čiji je rad vezan za vanjsku politiku i međunarodne odnose, ilustrirajući to konkretnim situacijama i primjerima. Posebno ističe da je „važan uvjet za uspješno vođenje vanjske politike male države njezina sposobnost da pronađe prostor i mogućnosti za postizanje svojih ciljeva, kreativno se prilagođavajući procesima i trendovima u međunarodnoj zajednici; sposobnost da pronađe pravo vrijeme, pravi povijesni kontekst, prave mogućnosti i prave resurse u promidžbi vlastitih ciljeva. To je moguće jedino ako je diplomatska služba male države sposobna detektirati procese i događaje u svijetu, razumjeti i anticipirati njihov tijek te identificirati posebne dugoročne interese, kako saveznika, tako i protivnika“. U tu svrhu ministarstvo vanjskih poslova male države trebalo bi biti organizirano krajnje racionalno. Nadalje iznosi kako bi trebala biti organizirana diplomatska služba te kakva je uloga diplomata, odnosno veleposlanika, i koje su njihove odlike najpoželjnije. Vanjska politika malih država ograničena je nizom čimbenika u međunarodnoj zajednici

te ju je potrebno razmatrati u kontekstu donositelja vanjskopolitičkih odluka i njihove implementacije. Jednako tako potrebno je uzeti u obzir odabir vanjskopolitičkih ciljeva i sredstava za njihovo ostvarivanje, kao i odabir strategije i primjenu odgovarajuće taktike.

Analize specifičnih karakteristika vanjske politike malih država rijetke su, a isto je i s analizama vanjske politike „novih“ država. Nastanak nove države uvijek izaziva niz pitanja, poglavito legalitet i odnos prema njezinom prethodniku. Tu su bitni i osnovni problemi sukcesije država u međunarodnom pravu, ali i utjecaj na međunarodni položaj i vanjsku politiku novonastale države. Ono što autor u ovom pododjeljku posebno ističe jest to da je prikladan način vođenja vanjske politike malih država njihova aktivnost u podupiranju mirovnih inicijativa te mirovnih i humanitarnih napora. Trebale bi biti inicijatori ili značajni sudionici u rješavanju osjetljivih globalnih pitanja, nespurtane globalnim ili regionalnim interesima i neopterećene imperijalnom kolonijalnom prošlošću i tradicijom „velikih sila“. Autor kaže da u modernom svijetu sila gubi svoj jedinstveni značaj kao kamen temeljac vanjske politike. „Ono što postaje sve značajnije i utjecajnije nove su ideje i inicijative zajedničke čitavom čovječanstvu, a vanjska politika malih i novih država trebala bi biti manje opterećena tradicionalnim shvaćanjima i oblicima i više osjetljiva za nove izazove, ideje i poglede, odražavajući zajedničke vrijednosti i interese čovječanstva.“

Knjiga je strukturirana na način da vrlo lako dopire do publike i jedna je od onih koje je svakako korisno pročitati. Počevši s pregledom osnovnih teorija vanjske politike, knjiga u narednim poglavljima proširuje područje istraživanja na više razina te je zanimljiva za svakoga tko želi razumjeti proces kreiranja vanjskopolitičkih odluka, odnos suvremenog međunarodnog okruženja i ulogu vanjske politike, način korištenja sredstava vanjske politike te diplomatsku praksu, a u svom sveobuhvatnom pristupu i koherentnom stilu obuhvaća i sasvim konkretne slučajeve.

Ova knjiga odraz je autorova bogatog iskustva s područja međunarodnog prava i jednako je zanimljiva profesionalcima i studentima, odnosno svima onima koji prate zbivanja ili se bave proučavanjem međunarodnih odnosa, međunarodnog prava i diplomacije. Originalan je i važan doprinos proučavanju vanjske politike upravo zbog toga što objedinjuje znanstveni pristup i neposredno iskustvo u diplomatskoj praksi, a posebno zbog toga što daje uvid u ono što vanjska politika znači za male i novonastale zemlje, pri čemu se posebno osvrće na Sloveniju. Prema riječima samog autora, knjiga je prvenstveno namijenjena diplomatima i onima koji se bave vanjskom politikom, a od temeljne je važnosti za stratege vanjske politike, parlamentarne zastupnike, novinare i sve one koji su posebno angažirani ili pišu o međunarodnim odnosima i vanjskoj politici.

Jadranka Dujić Frlan